

Nordiska museets textilsamling i Högbo

En utredning om framtida ansvar och utveckling i läns museets regi.
Förutsättningar och möjligheter för en nationell
textil verksamhet vid Läns museet Gävleborg.

Läns museet Gävleborg
2004

Ann-Marie Björk

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa i länsmuseets butik, beställa på tfn 026-65 56 35 eller e-post butiken@xlm.se

Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29
butiken@xlm.se
www.lansmuseetgavleborg.se

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Nordiska museets textilsamling i Högbo

En utredning om framtida ansvar och utveckling i läns museets regi
Förutsättningar och möjligheter för en nationell
textil verksamhet vid Läns museet Gävleborg

Läns museet Gävleborg
2004

Rapport 2004:04
Ann-Marie Björk

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29

© Länsmuseet Gävleborg 2004

ISSN 0281-3181

Kopiering: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Förord.....	5
1. Bakgrund – en kort redogörelse.....	6
2. Nuläge och verksamheten för Textilmuseet i Högbo	
2.1 Lokaler.....	7
2.2 Nuvarande verksamhet och personal	8
2.3 Intäkter och kostnader för Nordiska museet.....	8
3. Flytt av Textilmuseets samlingar från Högbo till läns museet i Gävle	
3.1 Samlingens lokalbehov på läns museet.....	9
3.2 Kostnader och arbetsinsats i samband med flytt	9
3.3 Investeringsbehov.....	10
3.4 Personalbehov	10
3.5 Finansiering och inkomster	10
3.6 Kostnadssammanställning	11
4. Möjligheter med textilsamlingen	
4.1 Framtida arbete med textilsamlingen.....	11
4.2 Samarbete med universitet och högskolor	13
4.3 Samarbete med övriga intressenter	14
4.4 Resultat.....	14
5. Sammanfattning.....	15
6. Litteratur.....	16
Bilaga 1. Textilmuseets intressenter – referat av telefonsamtal och sammanträffanden	17
Bilaga 2. Studiebesök.....	23

FÖRORD

Stiftelsen Nordiska museet har, i samband med att en ny ledning tillträtt, kontaktat Länsmuseumet Gävleborg för att ta reda på om det finns ett regionalt intresse att utveckla Textilmuseets i Högbo verksamhet och hitta nya former för denna. Länsmuseumets ledning har initialt visat ett intresse för att ta över samlingarna efter Hedvig Ulfsparre, då länsmuseumet redan har det textila området som ett viktigt arbetsfält. Det finns dessutom möjlighet till synergieffekter med museets övriga verksamhetsgrenar. En stor del av Hedvig Ulfsparres möbler och husgeråd finns idag på länsmuseumet.

Samlingen omfattar textilier insamlade av Hedvig Ulfsparre. Textilmuseet hör idag till stiftelsen Nordiska museet. Verksamheten är idag till stora delar finansierad av Gästriklandsfonden och Länsarbetsnämnden. Sandvikens kommun svarar för lokaler och hyra men har meddelat att man vill dra sig ur.

Den textila verksamheten har enligt länsmuseumets uppfattning möjligheter att utvecklas till en levande textil inspirationskälla för Gästrikland och hela länet. Kanske också på nationell nivå. Samarbete bör kunna ske med hemslöjdsrörelsen, Västerbergs folkhögskola, textildesigngrupper, textilindustrin m fl.

Länsmuseumet och Nordiska museet har sökt och fått pengar från Gästriklandsfonden för att kunna utreda förutsättningarna för Textilmuseet med en regional organisatorisk och innehållsmässig koppling till länsmuseumet.

Nordiska museet genomförde hösten 2003 en utredning ”Ny huvudman för Textilmuseet i Högbo”. En av huvudslutsatserna i Nordiska museets utredning är:

”Textilmuseet bör få länsmuseumet som huvudman. För att museet skall kunna flytta till Gävle krävs att Länsmuseumet utökar sina lokaler.”

Syftet med länsmuseumets utredning är att komplettera Nordiska museets utredning. Länsmuseumet har studerat vilka möjligheter som finns till en lösning som den ovan föreslagna. En viktig distinktion är dock att länsmuseumet har för avsikt att ta över och förvalta samlingarna utifrån våra egna förutsättningar och inte ta över textilmuseets verksamhet och personal. Länsmuseumets styrelse betonade dock att en framtida verksamhet inte får medföra ökade kostnader.

Utredningens mål har varit att se

- om textilmuseets samlingar kan flyttas till länsmuseumets lokaler
- vilken framtida finansiering som är möjlig
- om samlingen kan kompletteras med utbildnings och kursverksamhet
- förutsättningarna att tillskapa en ny antikvarietjänst med textil inriktning

Arbetet har utförts av Ann-Marie Björk, antikvarie vid Länsmuseumet Gävleborg, under tiden 1 februari–13 mars 2004 genom telefonintervjuer, studiebesök och möten med representanter för slöjd-, forsknings-, musei- och utbildningsområdet. Materialet har till en mindre del omarbetats av Lars Sjösvärd i september då förutsättningarna delvis ändrats.

1. BAKGRUND – EN KORT REDOGÖRELSE

Hedvig Ulfsparre avled 1963. Hon hade sedan 1904 varit bosatt på Hofors herrgård och efter 1928 på Kungsgårdens herrgård. Hennes roll var som husföreståndarinna år disponent Per Eriksson på Hofors Bruk – även kallad ”Gästriklands siste brukspatron”. Efter Per Erikssons död 1928 ärvde Hedvig Ulfsparre egendomen Kungsgården inklusive bohaget samt en summa kontanter. Per Erikssons övriga förmögenhet fördelades mellan två fonder, Västmanlandsfonden och Gästriklandsfonden. Avkastningen från fonderna skulle delvis gå till Hedvig Ulfsparre.

Hedvig Ulfsparre kom under sin tid i landskapet att medverka i hemslöjdsrörelsens utveckling för hela Gävleborgs län. Hon var själv med och startade Gästriklands hemslöjdsförening 1913. Hedvig Ulfsparres stora intresse var hemslöjdsrörelsens produkter. Hon köpte in föremål från praktiskt taget alla hemslöjdsföreningar i Sverige och dessutom textilt konsthantverk från olika exklusiva ateljéer för att inreda Hofors herrgård och senare även Kungsgårdens herrgård.

Vid Hedvig Ulfsparres bortgång 1963 omfattade samlingen av textilier ca 10 000 föremål. Hedvig Ulfsparre testamenterade sin kvarlåtenskap till en stiftelse/fond. Fonden slogs 1971 samman med den fond som Per Eriksson stiftat till ”Stiftelsen Per Erikssons och Hedvig Ulfsparres donationsfond, Gästriklandsfonden”.

Gästriklandsfonden sålde senare egendomen till Gävleborgs läns hushållningssällskap. Den stora textilsamlingen donerades 1973 till Nordiska museet i Stockholm och samlingen av konst, möbler och konsthantverk donerades till Länsmuseum Gävleborg 1974.

Möbler och textilier kunde tills vidare förvaras på Forsbacka herrgård. I början av 1980-talet hade länsmuseum möjlighet att frigöra plats så att möblerna kunde magasineras på museet i Gävle. År 1982 påbörjades byggandet av ett textilmuseum i Högbo för Hedvig Ulfsparres textilsamling. Museet invigdes 1984. Hedvig Ulfsparres samling är den största samling av textilier som åstadkommit av en privatperson.

Textilmuseet i Högbo drivs som en filial till Nordiska museet i Stockholm. Byggnaderna ägs av Högbo Bruk AB. Ett samarbetsavtal och ett nyttjanderättsavtal upprättades mellan Högbo Bruk AB och Stiftelsen Nordiska museet 1982. Av avtalet, som gäller fram till den 6 april 2007, framgår att bolaget står för alla driftskostnader för byggnaderna. I dagsläget är det Kultur- och Fritidsförvaltningen i Sandvikens kommun som står för lokalhyran.

Av samarbetsavtalet framgår att:

”senare söka träffa avtal med andra intressenter såsom länsbildningsförbund, länsmuseum med flera samt att frågan om verksamhetens huvudmannaskap därvid också skall kunna prövas”

Mer att läsa, se nedan under kap. 6. Litteratur.

2. NULÄGE OCH VERKSAMHETEN IDAG VID TEXTILMUSEET I HÖGBO

2.1 Lokaler

Museibyggnaden är uppförd 1982 med en yta av 530 m². Till detta kommer kontorsdelen som är inrymd i den äldre, intilliggande Öjagården och omfattar 90 m², med förbindelsegång till museidelen. Hela museet disponerar alltså 620 m².

Byggnaderna och stora delar av inredningen, som skåpinredning, belysning, dragamar ägs av Högbo Bruk AB (Sandvikens Kommun), medan Nordiska museet äger fiberoptik i montrar, ett blåmålat skåp, butiksdisk/receptionsdisk, kontorsmöbler, kontorsutrustning, möblemang i pentry, bord, stolar i studierummet samt sex ”bordsmontrar”.

Textilmuseet kan delas upp i följande funktioner/utrymmen:

Reception med biutrymmen

Här säljs böcker, vykort och materialsatser, vilka också finns exponerade. Receptionen är alltid bemannad då museet är öppet. Intill receptionen finns ett förråd för de produkter som säljs. Detta omfattar ca 40 löpmetrar material. Ett närliggande kontorsrum för receptionen har två kontorsplatser som kan utnyttjas av såväl tjänstgörande i receptionen som tillfällig arbetskraft.

Hörsal

Hörsalen har ca 50 sittplatser samt montrar runt väggarna för tillfälliga utställningar.

Studiesamlingen

Studiesamlingen är tillgänglig för besökarna när museet är öppet. Ca 1 000 föremål visas i 300 utdragbara lådor och på 90 dubbelsidiga dragamar. Här finns alltid några mindre, tillfälliga utställningar med föremål ur samlingarna och här visas alltid en av Märta Måås-Fjetterströms bildvävar.

Magasinet och arkivet

I magasinet förvaras allt material som inte är utställt. Hela samlingen omfattar ca 7 000 registrerade föremål samt ca 3 000 oregistrerade. Ca 1 000 föremål är exponerade i studierummet.

Här finns flera olika förvaringssystem. Det finns nio ställningar för upphängning av större rullade textilier, fyra stora sektioner med dörrförsedda blåmålade skåp för liggande eller rullade textilier, två stora skåp med utdragbara lådor för förvaring av stora plana textilier, fyra sektioner med rullade och plana textilier med hängande skycken framför samt lådsystem av trä med utdragbara lådor i vilka mindre föremål förvaras. De blåmålade skåpen och skåpen med draglådor är ritade av arkitektfirman Fenix och tillverkade av Olviks snickeri i Enköping. Hårtill kommer föremål som ligger löst förvarade på olika ställen, samt textilier som ej blivit registrerade. De senare ligger nedpackade i kistor, kartonger och väskor och omfattar ca 3 000 föremål. Oregistrerade föremål finns även i förrådet bland arkivhandlingarna.

Magasinet har klimatstyrning, installerad när museet byggdes. Tyvärr fungerar den inte tillfredställande. Vissa skadeinsekter har även noterats.

I museets magasin finns även två mindre rum. Rummen innehåller följande arkivmaterial: Hedvig Ulfsparrs arkiv, Gästriklands hemslöjdsförenings arkiv, Ebba Ficks arkiv, Tyra Grafströms arkiv, Gävleborgs läns hemslöjdsförenings arkiv och Märta Brodén's arkiv. Arkivet omfattar ca 150 löpmeter, inklusive diverse skissmaterial. Arkivhandlingarna är ej uppordnade (med undantag för vissa delar av Hedvig Ulfsparrs och Ebba Fick personarkiv), och skulle vid uppordning förmodligen ta mindre plats. Magasinet är i nuläget för litet och saknar arbetsutrymmen.

Kontorsdelen

Kontorsdelen är inrymd i den så kallade Öjagården. Den omfattar hall med en kontorsplats, arbetsrum för verksamhetsansvarig, ett pentry inrett med en kontorsplats och köksavdelning samt ytterligare ett rum med två kontorsplatser. Kontoren är utrustade med möbler och normal kontorsutrustning. I kontorsrummen förvaras material som producerats under senare år.

Museet äger litteratur som handlar om textilier. Bokbeståndet förvaras i två av rummen i kontorsdelen och omfattar ca 25 löpmeter. I ett intilliggande rum finns ca 25 löpmeter tidskrifter.

2.2 Nuvarande verksamhet och personal

Museet har öppet tisdag till och med söndag 12–16 samt vissa kvällar under september- oktober. Inträdet är 25 kronor per person. Vissa besökare går in gratis, till exempel barn och ungdom under 18 år, och andra har rabatt. Besöks-siffrorna har de senaste åren varit ca 3 000 personer per år.

I hörsalens montrar finns utställningar på bestämda teman. Dessa utställningar byts vartannat år. I april 2004 öppnar exempelvis utställningen ”Textila skatter från Gävleborgs Län”. Samtliga montrar är utrustade med fiberoptikbelysning.

Textilmuseets stora attraktion är studiesamlingen. Här exponeras ca 1 000 föremål ur samlingen i utdragbara montersystem. I studiesamlingen anordnas temadagar och workshops. Bland arrangemangen 2004 märks *Brodera med pärlor*, *Gästrike näversöm*, *Hälsingeknyplingar* och *Tvåändsstickning*. Genom denna verksamhet har flera tekniker ”pånyttfötts” och anses därigenom stimulerande för handarbetsintresserade.

För verksamheten finns en platsansvarig, museiutbildad person. Den platsansvarigas lön finansieras med medel från Gästriklandsfonden. I verksamheten ingår dessutom fyra personer, delvis på deltid, med lönebidrag. Samtliga är anställda av Nordiska museet.

2.3 Intäkter och kostnader för Nordiska Museet

Lokalerna har för Nordiska museet från starten 1984 varit kostnadsfria enligt avtalet med Högbo Bruk AB.

Under verksamhetsåret 2003 var intäkter och kostnader följande enligt Nordiska museets utredning:

Intäkter	
Inträde och kursavgift	100 000 kr
Bidrag från Gästriklandsfonden	420 000 kr
Bidrag från Länsarbetsnämnden	449 390 kr
Bidrag från Nordiska museet (Lönebidrag från Kulturrådet)	413 033 kr
Summa intäkter	1 382 423 kr

Kostnader	
Driftskostnader	76 000 kr
Lön för platsansvarig	443 000 kr
Löner för bidragsanställda	863 423 kr
Summa kostnader	1 382 423 kr

Nordiska museet uppskattar övrig arbetsinsats från Nordiska museets egen sida till ca 75 mandagar eller motsvarande 100 000 kr (administrativa tjänster, fotograf, marknadsförare m fl) Därtill kommer kompetensutveckling och information för personalen på Textilmuseet, som av Nordiska museet uppskattas till ca 20 000 kr per år.

Ur Nordiska museets utredning:

”2.4 Sandvikens kommun har en avvaktande inställning till Textilmuseet - - - textilmuseet har så få besökare att Sandvikens kommun inte uppfattar att det tillför något - - - textilmuseet måste ge ett mervärde för Högbo, om kommunen skall gå in och subventionera och/eller investera - - - samtidigt ser kommunen att man i första hand omstrukturerar lokalerna för att ge mer plats åt HälsoInvest.”
(HälsoInvest hyr redan stora delar av den s k Öjagården som är hopbyggt med Textilmuseet.)

3. FLYTT AV TEXTILMUSEETS SAMLINGAR FRÅN HÖGBO TILL LÄNSMUSEET I GÄVLE

3.1 Samlingens lokalbehov på länsmuseum

Om textilsamlingen i Högbo flyttas till Länsmuseum Gävleborg kommer samlingarna och arbetet med dem att integreras med övrig verksamhet på museet. Samlingarna införlivas i länsmuseumets samlingar som ”Hedvig Ulfspärres textilsamling”. En komplettering behöver ske med utökade magasin och arkiv. Utrymme för textila utställningsytor, studiesamlingen och för arbets- resp. undervisningsytor kan tas i anspråk dels i länsmuseumets huvudbyggnad dels i tilltänkta arkivlokaler i Kv. Fogden.

3.2 Kostnader och arbetsinsats i samband med flytt

Efter att ha konsulterat en flyttfirma uppskattas flyttkostnaden, inklusive i- och urlastning, till ca 60 000 kr exkl. moms. Arbetet beräknas ta två flyttkarlar sju

arbetsdagar, d v s 14 dagsverken. Kostnaden är beräknad på att föremålen då är emballerade och nedpackade. Beräkningen får enbart betraktas som ett överslag.

Nedpackning, emballering, demontering etc. som bör utföras av Nordiska museets personal i samråd med länsmuseum, beräknas till 5 månader för två personer, d v s 200 dagsverken. Att bygga upp, inreda och komma igång med verksamheten på länsmuseum kan ta ytterligare 12 månader.

3.3 Investeringsbehov

En klimatanläggning behövs till förvaringsutrymmena för textilsamlingen. Önskvärd luftfuktighet är 45 % relativ fuktighet och en temperatur på ca 14–16 grader. Till detta kommer elinstallationer och datakabel. Nya väggar måste byggas och vissa dörrar måste sättas igen. Delvis måste ny inredning i studierum/kontorsutrymmen, magasin och studiesamling installeras. För arkivhandlingarna, ca 150 löpmetrar, måste nya hyllsystem införskaffas. En del av inredningen från Högbo kan användas. Observera att kostnaderna ej bygger på offerter eller anbud utan är grovt antagna beräkningar. En ungefärlig kostnad beräknas till 500 000 kronor exkl. moms under förutsättning att befintliga eller planerade klimatstyrda lokaler kan användas.

Stora delar av inredningen i Textilmuseet i Högbo ägs av Högbo Bruk AB, t ex för ändamålet framtagna dragramar, förvaringsskåp mm. Det förutsätts att Högbo Bruk AB, i enlighet med tagna förhandskontakter, skänker önskvärd inredning till länsmuseum vid en eventuell flytt. Nordiska museet har likaså uttryckt sig positivt till att skänka inredning och utrustning till länsmuseum.

3.4 Personalbehov

Länsmuseum är berett att tillskapa en ny antikvarietjänst med textil inriktning för att initiera och stimulera till forskning inom det textila området. Därtill vore önskvärt med två praktiskt inriktade personer med lönebidrag som kontinuerligt kan arbeta med samlingen. En av dessa kan eventuellt bekostas genom viss omDispositionering av länsmuseum personal. En förutsättning är att Gästriklandsfonden, som tidigare, bekostar en antikvarietjänst. Länsmuseum förutsätter bidrag från Länsarbetsnämnden för två lönebidragstjänster.

En viktig förutsättning för samlingen är att knyta hemslöjdskonsulenten till Ulfsparrs textilsamling. Hemslöjdskonsulenten kan ge extra tyngd åt samlingen och åt eventuell forskningsverksamhet. Hemslöjdskonsulenten skulle då komma in i en kreativ utvecklande arbetsmiljö. Även konsulenten för ”hård” slöjd skulle kunna knytas till museet. Underhandskontakter bör tas med ansvariga på landstinget i ärendet.

3.5 Finansiering och inkomster

Vissa inkomster kan erhållas genom kurser genom både högskole-, cirkel- och visningsverksamhet. Det är däremot osäkert om vi kan få ett kommersiellt nyttjande av samlingarna. I övrigt måste samlingen integreras med museets övriga samlingar, verksamhet och ekonomi. Samlingarna ger ökade möjligheter till att göra egna utställningar istället för att köpa in färdiga utställningar. Fler personer kommer att handla i butiken och utnyttja kaféet.

Textilmuseet i Högbo har idag inkomster på ca 100 000 kronor per år. Det

är inkomster från inträden, mönstersatsförsäljning, vykort, kurser m m. Det förutsätts att lager av vykort, mönstersatser och böcker för försäljning, enligt tagna förhandskontakter med Nordiska museet, skänks till läns museet vid en eventuell flytt. Förmodligen kan läns museet behålla dessa inkomster och till och med öka dessa om marknadsföringen av samlingen och utbudet av kurser ökar.

3.6 Kostnadssammanställning

Engångskostnader, exkl. moms

Flyttkostnad	60 000 kr
Ombyggnadskostnader och klimatanläggning	500 000 kr
Komplettering av hyllsystem för arkiv och föremålsförvaring	150 000 kr

Personalkostnader per år

Kostnader för heltidsanställd antikvarie	550 000 kr
Kostnader för två assistenter med lönebidrag 80 %	140 000 kr
Overheadkostnader för tre personer per år	80 000 kr

Förväntade intäkter per år	300 000 kr
----------------------------	------------

4. MÖJLIGHETER MED TEXTILSAMLINGEN

4.1 Framtida arbete med textilsamlingen på läns museet

Textilierna i Hedvig Ulfsparrs samling visar hemslöjdsrörelsens textila produkter när rörelsen ”stod på topp” De är insamlade, med några undantag, från tidigt 1900-tal till 1950-talets mitt. Man måste skilja på allmogens ursprungsmaterial och det som rörelsen skapade. Samlingen är imponerande och kan göra skäl för namnet samling av konstslöjd. Hedvig Ulfsparre var stor kund hos Tyra Grafströms ateljéer och ägde flera bildvävar av Märta Måås-Fjetterström. Det ingick också efter sekelskiftet i borgerlighetens heminredningsideal att söka rötter i bondesamhället. Gamla tekniker användes att skapa nya föremålsgrupper. Ett av hemslöjdsrörelsens mål var att ”förädla” allmogens formspråk. Detta ideal backades upp av många förgrundsgestalter och spreds också till alla samhällskikt. Per Erikssons och Hedvig Ulfsparrs mecenatskap är omvittnat. Deras rikedom, plats i tiden och intresse för slöjd, konstslöjd och inredning gör dem intressanta. Deras verksamhet kan med fog kopplas till Gävle Museums tillskyndare Antonie Rettig, som gärna såg konst och konsthantverk som en viktig del i museets verksamhet. Hedvig Ulfsparrs kulturella gärning har blivit en del av vårt kulturarv. Samlingen har också en koppling till Järnriket Gästrikland eftersom Per Erikssons förmögenhet bygger på järnproduktionen i landskapet. Det var med denna förmögenhet som samlingen skapades.

Det som är intressant är just omskapandet av allmogens textilier och det inredningsideal som rådde bland borgerskapet. I Hedvig Ulfsparrs fall finns också en klar koppling till professionell textilformgivning vars produkter tillverkades och salufördes i och för exklusiva miljöer.

Det är naturligt att knyta hemslöjdskonsulenterna till textilsamlingen. Flera museer har hemslöjdskonsulenterna knutna till sin verksamhet, bland annat Upplandsmuseet. Upplandsmuseet ser det som mycket positivt och berikande för alla parter att ha den konstruktionen. Hemslöjdskonsulenterna är visserligen helt självständiga och har ett klart avgränsat uppdrag från staten och innebär ingen direkt resursförstärkning vad gäller personal. I vårt fall kunde textilsamlingen lyftas fram, få hög status och användas av hemslöjdskonsulenterna i deras verksamhet.

Samlingen kan utgöra en länk mellan bondesamhällets föremål, hemsløjdens omtolkning och framtidens formgivning. Ett sådant EU-projekt har med framgång bedrivits vid Textilarkivet i Sollefteå. Formgivare, studieförbund, folkhögskolor och andra textila utbildningar samt en intresserad allmänhet skulle ha både glädje och nytta av att ta del av utåtriktat "lustfyllt skapande" kring samlingen. I länet finns konsulenter för "mjuk" och "hård" slöjd och båda bör kunna knytas till samlingen och länsmuseum.

Det är, som tidigare nämnts, nödvändigt med en antikvarietjänst med textil inriktning knuten till samlingen för att initiera och stimulera till forskning och praktisk omsättning inom det textila området. Samlingen kan betraktas som källa både till teoretisk och till praktisk kunskap. Med en "egen" antikvarie kan samlingen avspegla sig i både utställnings- och programverksamhet på länsmuseum. Det finns ett oändligt antal teman. Länsmuseum skulle kunna bli ett naturligt centrum för forskning, fingerfärdighet och ren "förströelse" inom det textila området.

Ur Nordiska museets utredning:

"4. Det är viktigt att kombinationen Utställningsverksamhet och Utbildning profileras så att det textila konsthantverket uppfattas ha sitt centrum i Gästrikland - - - De som är intresserade av konsthantverk är ofta själv med i hantverket i någon form - - - genom att kunna exponera det exklusiva resultatet i en mångfald olika former och samtidigt utbilda hantverkare kan man få en hög besöksfrekvens och därigenom kanske den mest meningsfulla förvaltningen av Hedvig Ulfsparres exklusiva och omfattande textilsamling."

Samlingen som inspiration och mönsterbank skulle kunna utvecklas. Det finns visserligen i sammanhanget många outredda frågor som rör mönsterskydd och upphovsrätt. Något större kommersiellt värde för museet har förmodligen inte mönstren. Däremot kan försäljning av färdiga mönstersatser vara intressant att utveckla för försäljning. Det är redan idag en ganska lönsam verksamhet för Textilmuseet i Högbo. Textilarkivet i Sollefteå framhåller att det är svårt att se kommersiella utvecklingsmöjligheter i sin samling utan ser den snarare som en "sambhällsservice". Här har länsmuseum andra ingångar, bland annat har vi en väl fungerande butiksverksamhet som skulle kunna kompletteras med försäljning över Internet.

Om samlingen finns på länsmuseum ökar antalet besökare automatiskt och i samarbete med både hemslöjdskonsulent och hemslöjdsföreningar skulle fler produkter kunna tas fram och försäljningen öka. Länsmuseum kan producera, förlägga och marknadsföra skrifter med koppling till den textila verksamheten. Försäljningen i museibutiken kan få en ännu tydligare profil.

Museet borde i förlängningen även ta ett ansvar för insamlandet av den textilslöjd, knuten till hemslöjdsrörelsen, som produceras idag i hela Sverige och ha ett visst ansvar för ämnet. Det vore helt i linje med Hedvig Ulfsparres idéer. En sådan insats kräver hemslöjdskonsulentens medverkan.

Många invandrargrupper bär på ett textilt kunnande. Flera textila tekniker är universella och samlingen kunde verka både inspirerande och korsbefruktande. Den mångkulturella aspekten kan utvecklas.

Det känns naturligt om textilsamlingen kan införlivas med läns museets samlingar eftersom delar av Hedvigs Ulfsparres möbler och husgeråd redan finns på museet. Den samlingen består av 1 533 föremål fördelade på 431 accessionsnummer (GM 17088-GM 17519). På läns museet finns dessutom redan en ”infrastruktur” när det gäller reception, faktarum, café, vaktmästeri, administration mm.

Det är uppenbart, av tagna kontakter, att samlingen är känd långt utanför Gävleborgs läns gränser, vilket stärker tanken att hela samlingen har ett regionalt och nationellt intresse. Samlingarna är nationella men insamlade av en person med regional anknytning och verksamhet.

Alla som tillfrågats tycker att Textilmuseet i Högbo idag är otillgängligt på grund av det geografiska läget. Läns museet i Gävle däremot anses vara mycket centralt, inte minst med tanke på att det är gångavstånd från centralstationen. En ”hemska tanke” hos många tillfrågade vore att hela samlingen packades ned och hamnade i ett magasin utanför länet. För att göra samlingen mer publik och tillgänglig kan datateknik användas. Om hela samlingen på sikt fotograferas digitalt kan originalföremålen skonas.

Det finns redan en samling äldre textilier på läns museet, idag förvarade i museets stora magasin i kvarteret Fogden på Brynäs. Den befintliga samlingen innehåller ca 3 500 nummer och består av kläder och heminredningstextilier från både borgar- och allmogemiljö i Gästrikland. Den samlingen borde på sikt ”knytas ihop” fysiskt med Ulfsparres textilsamling för att bredda visnings- och forskarmöjligheterna.

4.2 Samarbete med universitet och högskolor

Läns museet har under hela 1990-talet och fram till vårterminen 2004 drivit kurser i samarbete med Högskolan i Gävle och Institutionen för Hushållsvetenskap vid Uppsala Universitet. Sex kurser (5p) genomfördes på temat textil tradition och ett antal kurser (20 och 40p) i etnologi med textil inriktning. Samarbetet har för alla parter varit lyckosamt. Museets samlingar har använts, likaså har många studenter skrivit om museets samlingar. Högskolan i Gävle har med docent Louise Waldén som lärare genomfört kursen ”Textil ur ett tvärvetenskapligt perspektiv” vilket har satt Gävle på kartan. Detta tidigare samarbete med högskolan i Gävle och Institutionen för Hushållsvetenskap vid Uppsala Universitet anges av många som meriterande för läns museet.

Alla inom utbildningsfären har varit mycket positiva till en flytt av samlingen och vill i framtiden forska på olika nivåer kring ämnet. Högskolan i Gävle är mycket intresserad av en koppling till textilsamlingen. Det finns exempelvis idéer om att ge Handarbetets Vänner (HV) högskolestatus och vissa diskussioner om det har redan förts med Högskolan i Gävle, HV och Nämnden för Hemslöjdsfrågor.

Läns museet Gävleborg kan på sikt bli ett museum med äldre textilier kopplade till modern design. Samlingarna/arkiven i Hedvig Ulfsparres samling kopplade till museets egna textila samlingar kan dessutom via högskolan forskningsanknytas. Ett annat område som kunde kopplas till forskningen är alla de textilindustrier som i både förindustriell och modern tid funnits i länet: linneväveriet i Torsåker, Gävle Manufaktur i Strömsbro, Ångväveriet i Gävle, Forsbro

filtfabrik i Arbrå, Järbo Garn, Västansjö Ullspinneri, segelduksväverierna i länets kuststäder, damastväverierna i Flor och i Gävle, m fl. I samband med Hälsingegårdsprojektet har dessutom hälsingegårdarnas textilier hamnat i fokus.

Det vore intressant att i detta sammanhang lägga ett genusperspektiv/kvinnohistoriskt perspektiv på samlandet och samlingen. Hedvig Ulfsparré var privilegierad och i hennes stab ingick en armé av vävande och broderande kvinnor vars historia knappast har belysts eller forskats kring. Det finns en nyligen publicerad rapport ”Genus på museer” av professor Ann-Sofie Ohlander varifrån många idéer skulle kunna hämtas i framtiden. Ett samarbete med utbildningsinstitutioner måste utvecklas på sikt och hela tiden anpassas till efterfrågan.

4.3 Samarbete med övriga intressenter

Nästan alla folkhögskolor och andra utbildningsinstitutioner har ställt sig mycket positiva till Gävle som ort för textilsamlingen. Västerbergs Folkhögskola skulle gärna se samlingen på plats där i en planerad till- och ombyggnad av skolan. Förslaget är ur skolans perspektiv bra men ur ett bevarande- och utställningsperspektiv tveksamt. En folkhögskola kan inte garantera museal kompetens och långsiktigt bevarande. Handarbetets vänner tycker att det är bekvämt att ta sig till Gävle med tanke på tågförbindelser och gångavstånd till museet. Textilsamlingen skulle verka stimulerande på ”alla nivåer” inom textilt utövande och forskning och verka överbryggande mellan det praktiska och det akademiska. Ett fördjupat samarbete med länets folkhögskolor är självklart. Både hemslöjdskonsulent och representant för Gästrikre Hälsinge Hemslöjdsförbund menar att intresset från slöjdarnas sida i länet är stort för samlingen.

I sammanfattningen för Nordiska museets utredning fastslås:

”Vidare bör föremålen vid Textilmuseet utnyttjas för kursverksamhet och utbildningsprogram inom området Textilt konsthantverk. Man har genom samlingen en unik situation i Sverige, och det finns ett stort intresse både inom och utom Sverige att studera och lära sig textilt konsthantverk - - -”

”3.2 En klok användning av Textilmuseets samlingar är att ha materialet som exempel och förebilder vid en omfattande och specialiserad kursverksamhet liknande Sätergläntans kursgård. Det finns en allmän uppfattning att intresset är stort för att delta i veckokurser inom olika specialiteter av textilt konsthantverk. Skall man lyckas måste verksamheten vara koordinerad och samarbetet utvecklat med utbildningar på samma nivå d.v.s. Sätergläntan, Forsa Textiletiska, Hedesundavävarna och Västerbergs folkhögskola. Man måste även intensivt samarbeta med institutioner som intresserar sig för textilt konsthantverk på högskolenivå i Gävle, Uppsala och Djurgårdsslätten (Handarbetets Vänner)”

4.4 Resultat

Samlingen får en permanent hemvist och kopplas samman med Hedvig Ulfsparrés möbler, husgeråd och konsthantverk som redan finns på läns museet. Den textila verksamheten, praktiskt eller på akademisk nivå, lyfts fram och gör att läns museet blir en naturlig samlingsplats för den textila traditionen och det textila nyskapandet i Gävleborgs län. Samlingen vitaliseras med kursverksamhet på alla nivåer vilket gör att läns museets egna kunskaper i ämnet växer. Samlingen kopplas till genderfrågor och ges ett mångkulturellt perspektiv.

Länsmuseet får ökat besöksantal med förmodad större försäljning. Länsmuseet blir ett viktigt, självklart och levande textilmuseum med en naturlig koppling både till länets egen och till andras textila tradition.

5. SAMMANFATTNING

Hedvig Ulfsparras textilsamling som nu finns på Textilmuseet i Högbo omfattar ca 10 000 föremål och en del arkivhandlingar. Samlingen ägs av Nordiska museet, Gästriklandsfonden betalar för en antikvarie och lokalerna upplåts av Högbo Bruk AB. Hyran betalas enligt avtal av Sandvikens kommun fram till april 2007, varefter kommunen ej är villig att subventionera hyran.

Nordiska Museet gjorde hösten 2003 en utredning "Ny huvudman för Textilmuseet i Högbo". Nordiska museet är av olika orsaker inte längre intresserat av att driva verksamheten vidare.

En av huvudslutsatserna i Nordiska museets utredning är att Textilmuseet bör få länsmuseet som huvudman. Länsmuseet har därför genomfört denna kompletterande utredning för att studera vilka möjligheter som finns till en sådan lösning.

Om textilsamlingen i Högbo flyttas till länsmuseet bör samlingarna och arbetet med dem integreras med övrig verksamhet på museet. En komplettering behövs genom utökning av magasin och arkiv. Utrymme för textila utställningsytor, studiesamlingen och för arbets- resp. undervisningsytor kan tas i anspråk i länsmuseets huvudbyggnad och planerad arkivlokal. Högbo Bruk AB och Nordiska museet har efter förfrågan ställt sig positiva till att skänka delar av nuvarande inredning och utrustning till länsmuseet.

Flytt av samlingen, inredning och uppbyggnad i länsmuseets lokaler beräknas ta 1–1,5 år.

Nerpackning av samlingarna och kostnaderna för flytten bör tas av den nuvarande ägaren av samlingen, Nordiska museet.

Länsmuseet är berett att tillskapa en ny antikvarietjänst med textil inriktning för att initiera och stimulera till forskning inom det textila området. Länsmuseet förutsätter att denna tjänst finansieras av Gästriklandsfonden. Därtill behövs två personer med lönebidrag som kontinuerligt arbetar med samlingen.

För att ge större tyngd åt samlingen och planerad forskningsverksamhet, bör länets hemslöjdskonsulenter knytas till samlingen. Det finns ett stort intresse från alla utbildningsinstitutioner att använda samlingen. Högskolan i Gävle föreslår en egen utredning för att kartlägga möjligheterna till textila utbildningar där samlingen används.

Genom bättre marknadsföring, omdisponering av personal och lokaler, samt årliga bidrag från Gästriklandsfonden kan kostnadsneutralitet uppnås. Viktigast är dock att verksamheten skulle medföra ett rejält lyft för hela länsmuseet och få stor betydelse för allmänhet och forskare långt utanför länets gränser.

6. LITTERATUR

Bergman, Ingrid *Hedvig Ulfsparre och Gästriklands textila slöjd*, Nordiska museet 1984.

Forsberg, Anna *Per Erikssons och Hedvig Ulfsparres arkiv*, slutredovisning, Läns museet Gävleborg 2001.

Hedvig Ulfsparres gåvor, utställningskatalog från Gävle museum 1975.

BILAGA 1

TEXTILMUSEETS INTRESSEENTER – REFERAT AV TELEFONSAMTAL OCH SAMMANTRÄFFANDEN

Observera att kommentarerna inte är ordagrant redovisade! Även andra, här ej redovisade, personer har tillfrågats. Om ej annat nämns har intervjuerna skett per telefon.

Intervjuade:

Nils Nordensköld, vd för Högbo Bruk AB.

Sven-Olof Sundkvist, ordförande i kultur- och fritidsnämnden,
Sandvikens kommun.

Arne Anderstedt, platschef för Högbo Bruk AB.

Karin Holmberg, rektor för Sätergläntan.

Maria Silfverhielm, rektor för Handarbetets Vänner.

Håkan Attius, Högskolan Gävle.

Håkan Attius och Hans Gunnar Johansson, Högskolan Gävle,
utbildnings och Forskningskansliet.

Louise Waldén, docent vid Högskolan i Gävle.

Margaretha Nockert, professor vid institutionen för Hushållsvetenskap
vid Uppsala Universitet.

Karin Häger, verksamhetsutvecklare Studieförbundet Vuxenskolan,
Dalarna/Gävleborg.

Majvor Unosson, vävlärare Forsa folkhögskola.

Lennart Rosén, rektor för Bollnäs Folkhögskola.

Barbro Andersson, lärare på Västerbergs Folkhögskola, konsthantverkslinjen.

Eva Carlborg, hemslöjdskonsulent.

Eva Olsson, Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Bibbi Olsson, Statens Kulturråd.

Erik Åström, Statens Kulturråd.

Kerstin Andersson Ohlin, Svenska hemslöjdföreningars Riksförbund.

Christer Eirefeldt, landshövding och ordförande i Gästriklandsfonden.

Rose Ericsson, ordförande i Gästrik-Hälsinge Hemslöjdsförbund.

Eva Sjöberg, hemslöjdschef vid Bollnäs hemslöjd.

Håkan Liby, landsantikvarie vid Upplandsmuseet.

Eris Erlandsson, platsansvarig vid Textilmuseet Högbo.

Lena Andersson, marknadsansvarig för Gästriklands Turism.

Nils Nordensköld vd för Högbo Bruk AB, 5 februari 2004.

Avtalet mellan Högbo Bruk och Nordiska museet slutar gälla 2007-04-06. I framtiden, om verksamheten skulle fortsätta, måste Sandvikens kommun ta ut en hyra för lokalerna. Det vore synd om textilmuseet skulle lämna lokalerna eftersom de är helt anpassade till samlingen och verksamheten. Det skulle vara intressant för Högbo Bruk AB om verksamheten, bl a med kurser, ökade vid Textilmuseet och gav hela anläggningen vid Högbo ett mervärde. I så fall kan vi tänka oss en förlängning av avtalet – om än inte utan kostnad för lokalerna.

Sven-Olof Sundkvist, ordförande i kultur- och fritidsnämnden, Sandvikens kommun, 12 mars 2004.

Vill ha en lösning för Textilmuseet. Textilmuseet är värt mer uppmärksamhet än det får nu. Hela samlingen skulle komma till sin rätt om den hamnade i Gävle på länsmuseum. Forskning med högskolan skulle kunna komma igång.

Arne Anderstedt, platschef för Högbo Bruk AB, 10 mars 2004.

Högbo Bruk AB vill gärna komma åt delar av de lokaler som nu Textilmuseet disponerar. HälsoInvest, som nu finns i Öjagården, vill utöka sin verksamhet med Textilmuseets kontorslokaler. Arne Anderstedt vill gärna utveckla verksamheten med textilsamlingen men tror att det vore ett bra alternativ om samlingen flyttades till exempelvis länsmuseum eller Västerbergs Folkhögskola i Storvik. Ett problem är att Högbo Bruk vill komma åt textilmuseets lokaler för HälsoInvests räkning redan nu. Ett alternativ har varit att bygga ut Textilmuseet med nya kontorsrum i anslutning till receptionen. Detta alternativ måste avvaktas eftersom det pågår en utredning. Från Högbo Bruks sida ser man gärna att vi alla träffas när utredningen är gjord för att se hur man agerar vidare.

Karin Holmberg, rektor för Sätergläntan, 9 februari 2004.

Sätergläntans elever brukar vanligtvis besöka Högbo varje år men Karin Holmberg menar att samlingen ej använts så mycket som den borde. Elever kan idag inte lägga så mycket pengar på resor, men eleverna har tillgång till samlingar av textilier på Dalarnas museum och intilliggande hembygdsgårdar. Eleverna på Sätergläntan besöker Julita flera gånger per läsår. De vill ju hellre se ”originalen” än hemslöjdsrörelsens kopior. Karin Holmberg menar också att Internet gett möjligheter att studera samlingar på nätet och att originalen ej alltid måste studeras. Karin Holmberg tycker att samlingen i Högbo ”ligger vid sidan om”.

Man måste fråga sig om samlingen i Högbo skall behandlas som ett lokalt eller regionalt ansvar. Risken finns alltid om samlingen flyttas till Gävle att ”tydligheten” försvinner och att hela idén försvinner in i något annat. Men Gävle är ett bra alternativ till Högbo om tydligheten finns kvar.

De arbetar idag bra i Högbo med de små resurser som finns, men skall verksamheten utvecklas måste också mer resurser till! Samlingen borde till exempel fyllas på med dagens hemslöjdsprodukter.

Maria Silfverhielm, rektor för Handarbetets Vänner, 10 februari 2004

Vad kul! Handarbetets Vänner har gjort studiebesök i Högbo men det känns alltid så långt bort. Det känns också som att Julita (Nordiska museets magasin) ligger långt borta. Om Textilmuseet i Högbo skulle ligga i Gävle skulle vi utnyttja det mycket mer eftersom X2000 går så snabbt att åka och att museet ligger på gångavstånd från tåget. Vi skulle känna det lite exotiskt att åka till Gävle och Länsmuseum Gävleborg skulle kännas som ett ”proffilmuseum” för textil. Högskolan i Gävle borde nappa på detta!

Håkan Attius, Högskolan Gävle, 11 februari 2004.

Skall föra tankegången vidare i Högskolan. Ämnet är intressant för utbildning, forskning och design. Högskolan har dålig ekonomi just nu och vikande elevunderlag. Det finns emellertid i ämnet det som skulle passa med Högskolans strategi för lokal/regional utveckling samt för utveckling av designområdet.

Håkan Attius och Hans Gunnar Johansson, Högskolan Gävle, utbildnings- och forskningskansliet, 25 februari, 2004.

Högskolan är mycket intresserad av en koppling till textilsamlingen. Det finns exempelvis idéer om att ge Handarbetets Vänner (HV) högskolestatus och vissa diskussioner om det har redan förts med HV och Nämnden för Hemslöjdsfrågor. Högskolan föreslår en egen utredning om möjligheterna att utveckla textila högskolekurser i Gävle och då med tanke på att delvis använda museets textilsamling.

”Vi anser att det finns goda förutsättningar för högskoleutbildning i olika former och också intresse för utveckling av forskning och utveckling som anknyter till samlingarna vid en flytt av dessa till museet. Det finns ju redan erfarenhet av kurser på området och man kan också pröva möjligheterna till samverkan med flera aktörer. Frågan om grundutbildning och FoU på området bör utredas mera och i samband med detta bör man undersöka såväl inriktning och omfattning som former, möjligheterna till samverkan mellan högskolan, museet och andra aktörer samt hur sådan utbildning och FoU kan resurssättas och finansieras.”

Louise Waldén, docent vid Högskolan i Gävle, 12 februari 2004.

Textilmuseet i Högbo ligger alldeles för långt bort. Textilmuseet borde vara lite mer ”publikt” och skulle kunna vara eller bli mycket mer än vad det är idag. Samlingen borde sättas in i ett större sammanhang i tid och rum, likaså i ett kvinnohistoriskt perspektiv.

Det finns ett växande intresse för textil forskning på akademisk nivå och här borde Högskolan i Gävle känna det växande intresset, inte minst med tanke på kurser som med stor framgång drivits i ämnet. Kursverksamheten i textila ämnen på Högskolan har satt Gävle på kartan! Textilforskning kan till exempel bedrivas som ekonomisk, estetisk, kvinnohistorisk, etnologisk forskning. Hälsingegårdarnas textilier, som original eller som förebilder i den textila hemslöjdsrörelsen kan bli ett ämne att integrera i sammanhanget.

Det är en bra idé att förlägga samlingen till Länsmuseum Gävleborg. Det skulle kunna göras till ett ”modern museum” med hela kontexten och skulle kunna bli ganska så unikt. LW är gärna med och diskuterar vidare.

Margaretha Nockert, professor vid institutionen för Hushållsvetenskap vid Uppsala Universitet, 16 februari 2004.

Denna samling kunde bli ett ovärderligt tillskott för våra studenter om den låg lite mindre avsides till. Gävle är ett bra alternativ. Högbo ligger för långt bort och samlingen känns otillgänglig. Vi kunde samarbeta och utveckla mycket kring samlingen! Känner till tidigare kursverksamheter mellan Länsmuseum Gävleborg och universitet och högskolor.

Skall tänka vidare på hur vi kan samarbeta och skall prata med Mariana Eriksson vid institutionen. Återkommer!

Karin Häger, verksamhetsutvecklare Studieförbundet Vuxenskolan, Dalarna/Gävleborg, 15 februari 2004.

Något större samarbete mellan Högskolan och Textilmuseet i Högbo har ju inte kommit till stånd. Textilmuseet i Högbo och samlingarna där skulle kunna stimulera samtliga utbildningar, på alla nivåer i vårt område, högskolor, folkhögskolor, universitet, studieförbund med flera. Alla stadier i utbildningen kan ha nytta av samlingen. Vore intressant med datateknik i ämnet som alla kan ta del av. Det är kvinnohistoriskt mycket intressant och hela epoken med Hedvig Ulfsparre borde belysas mer och i ett större sammanhang. Högskolan i Gävle kunde bli unik om den satsade på utbildning kring textil. Länsmuseum är en mycket bra placering av den samlingen.

Majvor Unosson, vävlärare Forsa folkhögskola, 15 februari 2004.

Ulfsparres textilsamling är en utmärkt studiesamling för våra elever. Tyvärr åker vi inte dit som vi borde eftersom det är så svårt att ta sig dit. Vi besöker Delsbo Forngård och Ystigården för att titta på textilier. Tyvärr har Hälsinglands museum plockat ned sin textilställning. Tycker det kan vara besvärande att "begära fram" på Textilmuseet. Skulle vara mycket tänkbart att använda Ulfsparres samling om den låg i Gävle. Det finns dagbiljetter för X-tåget som eleverna kan använda sig av.

Lennart Rosén, rektor för Bollnäs Folkhögskola, 15 februari 2004.

Hänvisade till Forsa Folkhögskola där det finns vävutbildning. Inget direkt intresse från Bollnäs Folkhögskola noterades.

Barbro Andersson, lärare på Västerbergs Folkhögskola, konsthantverkslinjen, 16 februari 2004.

Den samlingen kan utvecklas mycket! Västerbergs elever är nog de elever som utnyttjar samlingen mest, och besöker Högbo flera gånger varje år. Om den tillfälliga utställningen skulle bytas lite oftare skulle vi åka dit fler gånger. Vi ser gärna att samlingen hamnar på Västerbergs Folkhögskola och gärna i samband med ombyggnationer som skall göras här. Västerberg ligger mer centralt än Högbo.

Eva Carlborg, hemslöjdskonsulent, Kultur Gävleborg, 9 februari 2004.

Det är fantastiskt att det finns ett museum med textilier i "centrum" men publiken är för liten för museet. Borde finnas större sammanhang i utställningen för att över huvud taget kunna "få dit en karl" Fler utställningsbyten skulle kunna öka besökssiffrorna. Hela samlingen borde ha fler aktiviteter knutna till sig i form av "workshops". Man borde inspireras praktiskt lite mer av besöken där. Att försöka samarbeta med högskolan vore intressant men högskolan i Gävle har för tillfället liten inriktning på textil. Hela samlingen borde vara av riksintresse. Det nyvaknade designintresset borde kunna knytas samman med samlingen.

Eva Olsson, Nämnden för hemslöjdsfrågor, 10 februari 2004.

Textilmuseet i Högbo ligger på fel plats. Det är för besvärligt att ta sig dit! Vore intressant att belysa hela epoken för hemslöjdrörelsens genombrott. Man borde sätta in samlingen i dess sammanhang. Kan tänka sig en flytt av Textilmuseet till annan, mer centralt belägen ort. Gävle är ej fel eftersom hela samlingen har sin upprinnelse i landskapet.

Det är idag svårt att få ekonomi på verksamhet med textil anknytning.

Utbildningar borde kunna knytas till samlingen, till exempel Handarbetets Vänner, Konstfack och Institutionen för Hushållsvetenskap. De skulle kunna inspireras av ursprungsmaterial i form av allmogens textilier (som läns museet och andra museer har) och av hemslöjdsrörelsens tolkning av allmogens mönster. Utifrån detta kan nya former och mönster skapas.

Någonting mycket intressant vore att se rörelsen utifrån ett genusperspektiv. Eva Olsson refererade till ett arbete av professor Ann Sofi Ohlander om genusfrågor i utställningar på svenska museer. Det vore idé att utifrån ett sådant perspektiv söka pengar och bygga upp ett nytt studierum och magasin/arkiv.

Nämnden för hemslöjdsfrågor vill gärna initiera forskning och verka överbryggande mellan den akademiska världen och den hantverksmässiga. Nämnden har varit medsökande när det gäller finansiering för vissa forskningsprojekt. Forskningen kring hemslöjdsrörelsen borde fördjupas.

Bibbi Olsson, Statens Kulturråd, 10 februari 2004.

Bibbi Olsson tycker inte att det är i linje med Nordiska Museets policy att avyttra en samling. BO kände ej till textilmuseet i Högbo. Tror att det finns intressen hos designutbildningar att ta del av materialet som berör hemslöjdsrörelsens tidigare produkter. Man kan lägga ett genusperspektiv på samlingen men Kulturrådet har inga speciella pengar för det. (Men det finns eventuellt pengar på annat håll)

Erik Åström, Statens Kulturråd, 2 mars 2004.

Det finns på Kulturrådet inga pengar avsatta för att driva genusfrågor på museer, men det håller på att bildas ett sekretariat för detta ändamål. Eventuellt kommer de att ha pengar att dela ut till genusprojekt. Kanske finns det möjlighet att få pengar direkt från kulturdepartementet. När det gäller praktisk omsättning av tanken genusfrågor på museer hänvisade Erik Åström till Katarina Ek-Nilsson och Vera Grahn.

Kerstin Andersson Ohlin Svenska hemslöjdföreningars Riksförbund, 11 februari 2004.

Samlingen måste finnas kvar och vara tillgänglig. Den har riksintresse. Men det tar emot att åka till Högbo för det känns så långt bort. Borde komplettera sina samlingar med vad hemslöjdsrörelsen producerar idag, arkiv, produkter, material. Läns museet i Gävle skulle kunna bli ett hemslöjdsmuseum.

Christer Eirefeldt, landshövding Gävleborg och ordförande i Gästriklandsfonden, 24 februari 2004.

Samlingen är intressant för länet och bör behandlas med hög prioritet.

Rose Ericsson, ordförande i Gästrik-Hälsinge Hemslöjdsförbund, 24 februari 2004.

Föreningen känner det som positivt att samarbeta med Högskolan kring samlingen, Det finns inga gränser för vad man skulle kunna forska kring. Det finns stort intresse från hemslöjdare i hela länet för samlingen. Samlingen vore ett lyft för hela läns museet!

Eva Sjöberg, hemslöjdschef vid Bollnäs hemslöjd, 15 februari 2004

Samlingen borde vara en nationell stolthet för vårt län! Museet skulle kunna utvecklas mer. I samlingen finns hur mycket inspiration som helst för de som

skapar själva. Utan historia finns ingen framtid. Det finns så väldigt mycket intressant i den samlingen, har själv använt mig av föremål i min egen utbildning. Allt som finns där är en del av kulturarvet. Kvinnohistoriskt är det mycket intressant. Vore bra att koppla ihop samlingen med modern datateknik så att man slipper använda originalen i onödan. Det vore verkligen sorgligt om samlingen skulle försvinna. Med "lust" och inspiration kan det bli hur mycket som helst kring samlingen. Museet i Gävle är ett bra alternativ men kan också tänka mig att den finns nära Västerbergs Folkhögskola (Eva har varit vävlärare på skolan).
Håkan Liby, landsantikvarie vid Upplandsmuseet, 23 februari 2004.

Hemslöjdskonsulenterna i Uppsala län är knutna till Upplandsmuseet i Uppsala sedan några år tillbaka. Det var konsulenterna själva som tog initiativet och Nämnden för Hemslöjdsfrågor som beslutade. Man måste komma ihåg att konstruktionen inte innebär resursförstärkning för museet vad gäller personal. Konsulenterna måste arbeta med sina uppdrag och hävda sin egen suveränitet. De har ett klart uppdrag från staten. Museet kan ej göra anspråk på deras tjänster. Om de vill göra något som kommer museet till del eller nytta så är det på deras egna villkor. Det är förmodligen konsulenterna som har största förmånen av konstruktionen. Men de har producerat flera egna utställningar som visats på museet och de har tillgång till museets arkiv och samlingar. Trots deras självständighet är konstruktionen lyckad, inte minst med tanke på den specialkunskap de har inom ämnet hemslöjd.

Eris Erlandsson, platsansvarig vid Textilmuseet Högbo, 12 februari 2004.

Eris har fortlöpande lämnat värdefull information om samlingen och arbetet med den.

Flytten från Forsbacka till nyinredda och "skraddarsydd" lokaler i Högbo tog tre månader för två personer. Flyttfirma anlätades för transport vid tre tillfällen. Samtliga föremål emballerades och förtecknades vid ned- och upppackning. Sedan vidtog för Textilmuseet att inreda rummet för studiesamlingen och den tillfälliga utställningshallen, reception, kontor mm. Hela omflyttningen från Forsbacka (som endast var ett magasin) till ett inrett och fungerande museum tog två år.

Lena Andersson, marknadsansvarig för Gästriklands Turism, 15 februari 2004.

Textilmuseet i Högbo finns alltid med i våra trycksaker men vi upplever inte så stort intresse för museet. Det kan bero på deras öppettider. Som det verkar nu passar inte Textilmuseet in i Högbos övriga verksamhet. Det vore bra om det kunde bli lite mer program kring museet och om de kunde lyfta fram Hedvig Ulfsparre lite mer, "levandegöra" är populärt. Tycker det vore en fördel turistiskt om museet låg i Gävle. Vi anordnar många konferenser i staden. En idé vore att låta konferensdeltagare prova på textila tekniker och få se samlingen och höra berättas om Hedvig Ulfsparre.

BILAGA 2

STUDIEBESÖK

Studiebesök vid Textilarkivet Västernorrland, Sollefteå, 18 och 19 februari 2004. Samtal med verksamhetsansvarig Karin Netterlund m fl.

I en byggnad i före detta regementet T 3:s lokaler finns Västernorrlands hemslöjdsförenings arkiv inrymt. Samlingen består av ca 7 000 föremål (tygprover, skisser, fotografier mm) Samlingen ägs idag av en ideell förening ”Textilarkivet Västernorrland” och verksamheten drivs med medel från Landstinget Västernorrland och Sollefteå kommun. Verksamheten har funnits i lokalerna sedan mitten av 1990-talet. Ambitionen är att utifrån samlingen knyta ihop dåtid med nutid genom utställningar, nyproduktion av textilier, programverksamhet och utbildning.

Verksamheten disponerar idag 980 m² men med en ambition att förvärva ytterligare 334 m² golvyta för att kunna förvara textilsamlingen på ett optimalt sätt. Den förvaras idag i ett vindsutrymme, ca 50 m² utan riktigt hyllsystem. De lokaler som finns idag är följande: mottagningshall med reception, konferensdel, kök och stor serveringsdel, fem kontor, textilvårdsrum, utställningslokal för eget material, studiesamling med draglådor, tillfällig utställningslokal samt magasin för textilierna. Lokalerna är mycket ändamålsenliga.

Textilarkivet visar varje år ca 4–5 tillfälliga utställningar och har i snitt 10–15 programpunkter per år. Besöksantalet är ca 10 000 per år. Besökarna betalar 20 kr i inträde, skolelever fritt. I snitt har man konferensavdelningen uthyrd 1–2 ggr i veckan. Konferensdeltagarna tittar då på samlingarna och kan boka visning om så önskas. Textilarkivet har fem personer anställda, varav en person med lönebidrag.

Textilarkivets budget är 3,2 miljoner, varav 1,4 miljoner kommer från Landstinget Västernorrland, 1,2 miljoner från Sollefteå kommun, 140 000 kr från Länsarbetsnämnden (för en lönebidragstjänst) och 260 000 kr utgör intäkter från butik, kafé, konferens och inträden. Resterande 200 000 kr skjuts varje år till av eget kapital.

Deras resurser kan anses små. För utställnings- och programverksamhet disponeras ca 60 000 kr per år. Material återanvänds och medlemmar ur den ideella föreningen ställer upp med arbetsinsatser bland annat i receptionen.

Från och med att Textilarkivet öppnades har verksamheten utvecklats. Man känner sig vara mer ”professionell” nu än när verksamheten var ny. Pressen skriver gärna och mycket. Hela personalen vill utveckla verksamheten och är medveten om att det går. Personalen vill gärna ha mer samarbete med både skolan och högskolan. Ett problem med högskolan är att den ligger för långt bort och att kommunikationerna inte är så snabba.

Ett stort arbete har varit ett EU-finansierat projekt ”Textil omtanke”. Cirka 30 textilhantverkare från området använde textilarkivets samlingar för nyskapande. Det resulterade i att flera nu säljer sina produkter i textilarkivets butik.

Karin Netterlund, chef för Textilarkivet, känner att styrelsen och bidragsgivare förväntar sig att textilarkivet ökar sina intäkter. Karin Netterlund tror att inkomsterna kan öka något, men ändå alltför marginellt för att kunna bära verksamheten i större utsträckning än nu. Det finns inga stora kommersiella krafter i materialet. Karin Netterlund och hennes medarbetare hävdar att det

primärt är ett samhälleligt ansvar att driva Textilarkivet Västernorrland. Det är i andra hand som man skall förvänta sig någon kommersiell framgång. Textilföretaget Linum har använt ett mönster ur arkivets samlingar till en ny produkt som bland annat skall säljas i Tyskland. För det får Textilarkivet sin hemsidesadress på produktens prislapp samt en mindre summa pengar.

Textilarkivet Västernorrland har mycket bra samarbete med hemslöjdskonsulents i Västernorrlands län, som är knuten till Läns museet Västernorrland i Härnösand. Så här beskrivs samarbetet mellan hemslöjdskonsulents och Textilarkivet:

”Du undrar hur vi samarbetar med hemslöjdskonsulents. Ja, vi har t ex samarbetat kring utställningsproduktioner. Det kan vara utställningar som tillkommit på initiativ av henne (hon behöver lokaler, vi behöver en utställning). Det kan också vara utställningar där vi samarbetar från början – ex Brita Kajsa-utställningen där vi producerar själva utställningen och hon ser till att bygga upp en mönsterbank av det utställda materialet samt håller i programpunkter med Brita Kajsa-tema. Vi har också använt oss av vårt arkivmaterial som utgångspunkt för väverskor runt om i länet. Hemslöjdskonsulents gav väverskorna uppdraget att inspireras och producera. Sedan visades det gamla materialet tillsammans med det nya i en utställning. Vi brukar också samarbeta på så sätt att hon förlägger vissa kurser hos oss.

För att marknadsföra programmen så skriver hemslöjdskonsulents ut informationen i sin tidning Hårt och Mjukt och vi skriver in det i vårt program. Har vi pengar avsatta så betalar vi ev. annonser om programmen. När det handlar om utställningar annonserar vi alltid. Hemslöjdskonsulents brukar också hon annonsera. Vi brukar helt enkelt göra upp om fördelningen från gång till gång. Vi har också haft en del samarrangemang – ex en lindag. Jag har också medverkat som föreläsare på hennes ’nordiskt sticksymposium’.”

Studiebesök på Dalarnas Museum i Falun, 1 mars 2004.

Samtal med Kerstin Ankert, textilansvarig.

Så fort vi gör något textilt, program- eller utställningsmässigt, så kommer det folk! Textilstudierummet, med bland annat studiematerial och draglådor med föremål, har funnits på museet sedan 1976. 1/3 av museets samlingar är just allmogens textilier. Man tar även fram annat än vad besökarna ser i studiesamlingen – men då måste man i förväg beställa fram det. Folk sitter ofta i studierummet. Där finns föremål och litteratur att fördjupa sig i. Samlingen representerar ju hela landskapet och i just textilier kan man lägga ett näringsperspektiv. Studerande på alla nivåer kommer hit, HV, Sätergläntan, Högskolan, grundskolan m fl. Det kan vara en begränsning att bara visa folkliga textilier eftersom det funnits så mycket mer, men Dalarnas museum vill ju gärna profilera sig som folkkonstens museum.

Södra Strandgatan 20, Box 746, 801 28 Gävle
Tfn 026-65 56 00 www.lansmuseetgavleborg.se